

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา วิชาดนตรีถูกจัดให้อยู่ในส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มวิชาดังกล่าวนี้ จะมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาร่างกายในด้านต่าง ๆ เป็นสำคัญ ฌรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538) กล่าวว่า "ดนตรี จัดเป็นวิชาบังคับวิชาหนึ่งในหลักสูตรที่ทุกคนต้องเรียน สาระดนตรีในหลักสูตรประถมศึกษา ควรมีให้ครบถ้วน กล่าวคือ เนื้อหาดนตรี ได้แก่ องค์ประกอบดนตรี และวรรณคดีดนตรี และ ทักษะดนตรีทั้ง 6 อย่าง เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้และเข้าใจได้ วรรณคดีดนตรี ได้แก่ บทเพลงและประวัติดนตรี เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรเรียนรู้บ้าง ทั้งวรรณคดีไทยและสากล เพื่อเป็นส่วนช่วยให้เกิดความซาบซึ้งในดนตรี เพื่อวางรากฐานให้แก่ผู้เรียน เจตคติ ค่านิยมทางดนตรี เป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังกับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ" การสอนวิชาดนตรีในระดับประถมศึกษายังสามารถช่วยปลูกฝังพื้นฐานจิตใจอันละเอียดอ่อน ดังาม ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในระดับนี้ได้อีกด้วย ดังรายละเอียดที่ในหลักสูตรดนตรีระดับประถมศึกษา ระดับ ป.1 - 2 หน่วยที่ 3 สนุกกับจินตนาการ ระบุไว้ว่า "เมื่อนักเรียนได้เรียนดนตรีหน่วยนี้แล้วจะสามารถคิด และ แสดงความรู้สึกจากการรับรู้ความงาม ความไพเราะ สนุกเพลิดเพลิน และสามารถเล่นร่วมกับผู้อื่นได้" (กรมวิชาการ 2533) ฌรุทธ์ สุทธจิตต์ (2537) กล่าวว่า "ดนตรีจัดเป็นศิลปะชั้นสูงสาขาหนึ่งซึ่งมีโครงสร้างของรูปแบบและเนื้อหาเป็นของตนเองในลักษณะของโสตศิลป์เช่นเดียวกับศิลปะในสาขาอื่น ๆ ความซาบซึ้งในดนตรีคือจุดสูงสุดที่ผู้ศึกษาดนตรีจะได้รับ" สุกีรี เจริญสุข (2538) กล่าวว่า "ดนตรีเป็นเรื่องของสุนทรียศาสตร์ที่ทุกคนสามารถจะรับรู้ถึงความไพเราะ และ มีความซาบซึ้งในดนตรีได้ตามโอกาส ตามความสามารถของแต่ละบุคคล" ดนตรีจัดเป็นศิลปะสาขา

หนึ่งที่มีคุณค่า ช่วยปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตใจอ่อนโยน ประณีต มีนิสัยที่ดีงาม รู้จักแสดงออก และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านความจำ การคิดหาเหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือ การพัฒนาตนเองให้เข้ากับกลุ่ม และ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตลอดจนสังคมและ ค่านิยม วิชาดนตรีจึงเป็นวิชาที่ทำให้ผู้เรียนได้เกิดความสุขสนาน ร่าเริง กล้าแสดงออกทั้งทางกาย และ ทางความคิดอย่างอิสระ อันจะนำไปสู่หลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี" ดร.คำเกิง (2532) กล่าวว่า "ดนตรี และเด็กเล็ก นั้นเกือบจะไม่สามารถแยกออกจากกัน ทั้งนี้เพราะดนตรีและเด็กนับว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ ซึ่งได้แก่ความสุขสนาน การหัวเราะ การเคลื่อนไหวอิสระ ความคิดสร้างสรรค์ และ การแสดงออกดนตรีนั้นคล้ายเป็นเวทมนต์ที่คลั่งคลั่งสิ่งต่าง ๆ มากมายให้กับเด็ก ดนตรีจึงเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นในชีวิตของเด็ก"

ด้วยเหตุนี้ หลักสูตรประถมศึกษา 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 จึงได้กำหนดให้วิชาดนตรี-นาฏศิลป์เป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นกลุ่มที่เน้นเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม ทศนคติ คุณลักษณะที่ดีงาม ความปรารถนา รวมทั้งการพัฒนาด้านความคิดที่เป็นระบบ และ ด้านร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง โดยใช้กิจกรรมจริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ ลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด และ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นองค์ประกอบ เพื่อช่วยเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเสมอได้เป็นอย่างดี (อ้างใน กรมวิชาการ 2533)

วิชาดนตรีระดับประถมศึกษาได้แบ่งเนื้อหาในแต่ละระดับชั้นเพื่อให้สอดคล้องกันตั้งแต่ระดับ ป.1 - ป.6 ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 กิจกรรมดนตรีจะไม่เน้นทักษะในการปฏิบัติมากนัก จึงได้ใช้วิธีการนำเข้าไปบูรณาการในหัวเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งแบ่งเป็น 6 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 มั่นใจในการเคลื่อนไหว หน่วยที่ 2 ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

หน่วยที่ 3 สนุกกับจินตนาการ หน่วยที่ 4 พัฒนาความสามารถของตน หน่วยที่ 5 ครอบครัวยุคใหม่ หน่วยที่ 6 โรงเรียนดีมีสุข ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 วิชาดนตรีจัดเป็นกิจกรรมหลักในเนื้อหาหน่วยที่ 3 ร่วมกับศิลปศึกษา และ ยังสอดแทรกอยู่ในหน่วยที่ 1 และ 2 โดยเน้นในเรื่องของจังหวะ การฟัง การร้องเพลง การแสดงออก ด้านการเคลื่อนไหวให้เข้ากับบทเพลง หรือ ประกอบนิทาน และ การรวมวงเล่นเครื่องเคาะจังหวะ ส่วนเรื่องของภาษาดนตรียังไม่จัดรวมอยู่ในระดับนี้ กิจกรรมในหน่วยที่ 3 เป็นกิจกรรมที่让孩子สามารถคิดและแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ความงาม ความไพเราะ สนุกสนาน เพลิดเพลินอย่างอิสระ และสามารถเล่นร่วมกับผู้อื่นได้

วิชาดนตรีระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 4 แบ่งเนื้อหาวิชาเป็น 2 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 กิจกรรมเน้นจังหวะ โดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และ อุปกรณ์ต่าง ๆ ทำจังหวะ อันได้แก่ จังหวะ ดัง-เบา เร็ว-ช้า สั้น-ยาว การรวมวงเล่นเครื่องเคาะจังหวะ ประกอบเพลง หน่วยที่ 2 กิจกรรมเน้นการฟังและการร้อง ประกอบไปด้วยความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาในบทเพลง ฝึกการทำท่าทางประกอบเพลง ฝึกการร้อง และ ฟังเพลงแบบต่าง ๆ ตามความสนใจ โดยใช้จังหวะ และ ทำนองเพลงอย่างง่าย ๆ

จุดประสงค์ของเนื้อหาดนตรีในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 4 ต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องของจังหวะ ทำนอง อารมณ์เพลง โดยเน้นการฟัง การร้อง การเคลื่อนไหวร่างกาย และ การเล่นเครื่องทำจังหวะเป็นหลัก

วิชาดนตรีระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 แบ่งเนื้อหาวิชาดนตรีเป็น 2 หน่วย เช่นเดียวกับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 4 เนื้อหาวิชาดนตรี ประกอบด้วย จังหวะ ทำนอง รูปแบบอารมณ์เพลง การประสานเสียง แต่จะเน้นในเรื่อง การแสดงออกของทักษะต่าง ๆ มากขึ้น กล่าวคือ เน้นในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ การประพันธ์เพลง การศึกษาบทเพลงทุกประเภทโดยเน้นเพลงไทย และ เพลงนานาชาติรวมทั้งเพลงที่ผู้เรียนสนใจ อาจเป็นประเภทใดประเภทหนึ่งก็ได้

วิชาดนตรี-นาฏศิลป์ อันเป็นวิชาที่จัดอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จึงจำเป็นต้องวางวัตถุประสงค์ แนวคิด เนื้อหา กิจกรรม สื่อการสอน และ การประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตรตามที่ได้ตั้งไว้ดังกล่าว

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสำคัญของการสอนดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ ดังนี้

วิภา คงคากุล (2530) กล่าวว่า การเรียนรู้ทางดนตรี ก่อให้เกิดผลหลายด้าน คือ ความรู้สึกซาบซึ้งในดนตรี ความเข้าใจในดนตรี ความรู้สึกทางดนตรี ทักษะทางดนตรี และ ทศนคติทางดนตรี ในการที่จะพัฒนาการเรียนรู้ทางดนตรีอย่างเต็มที่ นักการศึกษาทางดนตรีควรจะหันมาพิจารณาผลการเรียนรู้ทางดนตรี ผลิตผลเหล่านี้ควรจะใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างจุดประสงค์ของหลักสูตรดนตรีศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อจะช่วยก่อให้เกิดประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐานที่ดีต่อไปในภายภาคหน้า

อรรวรรณ บรรจงศิลป์ (2526) ดนตรีสำหรับเด็กประถมศึกษา หมายถึง ดนตรีที่เด็กแสดงออกตามความสนใจ ตามความรู้ และ ความพร้อมของเด็กแต่ละคน การที่เด็กสามารถแสดงออกได้นั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากกิจกรรมดนตรีในโรงเรียน การจัดกิจกรรมดนตรีในโรงเรียนควรมีหลายรูปแบบให้เด็กได้สัมผัส เช่น การร้องเพลง การฟังเพลง การเล่นเครื่องดนตรี การอ่าน-เขียนโน้ต และ การคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี

จากข้อความดังกล่าวของนักการศึกษาทางด้านดนตรี พอจะสรุปได้ว่า การสอนวิชาดนตรีในระดับประถมศึกษา มีความสำคัญเพราะ จัดเป็นวิชาที่มีคุณค่า ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในดนตรี มีความรู้สึกซาบซึ้งในดนตรี มีความเจริญงอกงามทางด้านสุนทรีย์ะทางดนตรี รู้จักแสดงออก และ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของ เสียง ซึ่งเป็นนามธรรม กระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีเพื่อให้เกิดการรับรู้ เข้าใจชัดเจน มีทักษะและทัศนคติที่ดี จึงต้องพยายามทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม วิธีการทำให้เป็นรูปธรรม คือ การใช้ "สื่อการสอน"

สื่อ มีความหมายหลายอย่างด้วยกัน ที่ใช้อยู่ทั่วไป หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และ ความสะดวกยิ่งขึ้น ในทางการศึกษา ความหมายของสื่ออย่างกว้าง ๆ หมายถึง คน วัสดุสิ่งของ และ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สร้างเงื่อนไขซึ่งสามารถให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และ เจตคติ (สมาน งามสนิท 2525)

อีกความหมายหนึ่ง นักการศึกษาให้คำอธิบายของคำว่า สื่อ ไว้ 3 ประการ ประกอบด้วย (1) วัสดุ (2) อุปกรณ์ (3) วิธีการ ทั้ง 3 ประการนี้ บางสิ่งอาจเป็นได้ทั้ง วัสดุ และ อุปกรณ์แต่บางอย่างอาจเป็นได้เพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น เช่น ภาพนิ่ง เป็นวัสดุ หุ่นจำลอง เป็นได้ทั้งวัสดุและอุปกรณ์ สถานการณ์จำลอง และ การสอนแบบต่าง ๆ คือ วิธีการ สื่อที่เป็นวิธีการนี้ หมายถึงการกระทำทำให้เกิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น ซึ่งผลจากการกระทำนั้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามมา

ในด้านการเรียนการสอนดนตรี สื่อทางดนตรีจึงหมายถึง สื่อต่าง ๆ ทางดนตรี ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และ เข้าใจดนตรีอย่างรวดเร็ว มีทักษะทางดนตรี และ มีทัศนคติที่ดีต่อดนตรี ซึ่ง ณรุทธ์ สุธงจิตต์ (2538) ได้แบ่งประเภทสื่อการสอนดนตรีไว้ 6 อย่าง ได้แก่ (1) บทเพลง ประกอบด้วย บทเพลงร้อง บทเพลงฟัง และ บทเพลงประกอบการเคลื่อนไหว (2) แผนภูมิ และ แผ่นภาพ เช่น แผนภูมิเพลง แผนภูมิสัญลักษณ์ทางดนตรี แผนภูมิแสดงรูปหรือโครงสร้างทางดนตรีแผ่นภาพที่นำมาใช้ เช่น แผ่นภาพเครื่องดนตรี แผ่นภาพลักษณะวงดนตรี ฯลฯ เป็นต้น (3) เครื่องดนตรี เป็นสิ่งสำคัญในการใช้ประกอบกิจกรรมการสอน แยกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ และ เครื่องดนตรีที่ทำทำนองได้ (4) สื่อประเภทเสียง มีทั้งจัดเป็นวัสดุ และ อุปกรณ์ เช่น แถบเสียง แผ่นดิสก์ เครื่องเล่นแถบเสียง

เครื่องเล่นแผ่นดิสก์ เป็นต้น (5) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ประเภทเอกสาร หรือ หนังสือต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ เช่น สารานุกรมทางดนตรี พจนานุกรมดนตรี ประวัตินักดนตรี ฯลฯ (6) สื่ออื่น ๆ เช่น เครื่องรับโทรทัศน์ สไลด์ วัสดุทัศน ภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับดนตรี หรือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางดนตรี เป็นต้น

สื่อการสอนดนตรีดังกล่าว ไม่ว่าชนิดใดก็ตามมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการเรียนการสอนดนตรีทั้งสิ้น ดังจะพบว่า นักการศึกษาดนตรีหลายท่านที่แม้จะมีแนวคิดในการสอนแตกต่างกัน แต่ทุกท่านมีการใช้สื่อการสอนดนตรี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น

คาร์ล ออร์ฟ (Carl Orff) ผู้วางรากฐานวิธีการสอนดนตรีแบบออร์ฟ ซึ่งวิธีการสอนดนตรี แบบออร์ฟ ได้ตีพิมพ์ในหนังสือชื่อ ชูลเวอร์ค (Schulwerk) โดย ออร์ฟ เชื่อว่าดนตรีการเคลื่อนไหว และ การพูด เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ทั้งสามสิ่งรวมกันเป็นเอกภาพ (Unity) ซึ่ง ออร์ฟ เรียกว่า "ดนตรีเบื้องต้น" (elemental music) และ องค์ประกอบสำคัญที่เป็นหลักของทั้ง 3 ส่วนนี้ คือ จังหวะ (rhythm) เขาจึงให้การศึกษาดนตรีเริ่มต้นด้วยเรื่อง จังหวะ เทคนิคการสอน ในระบบออร์ฟนี้ได้นำไปสู่การพัฒนาสื่อการสอนทางดนตรีที่สำคัญเพื่อนำไปใช้ในการสอนของเขา ได้แก่ การสร้างเครื่องดนตรีชนิดพิเศษ คือ เครื่องตี ซึ่ง ประกอบด้วย ระนาดไม้ หรือ xylophone 3 แนว คือ โซปราโน อัลโต และ เบส ระนาดเหล็กขนาดเล็ก หรือ glockenspiel 2 แนว ได้แก่ โซปราโน และ อัลโต และ ระนาดโลหะ ที่เรียกว่า metallophone 3 แนว คือโซปราโน อัลโต และ เบส ทุกเครื่องเล่นได้โดยใช้ไม้ตี นอกจากนี้มีพวกเครื่องจังหวะต่าง ๆ เช่น กลอง กิ่ง กรับ wood-block bells สื่อการสอนดังกล่าวของ ออร์ฟ ถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการสอนดนตรีแบบ ออร์ฟ และ เขายังต้องการให้มีการใช้เครื่องดนตรีของเขาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ศึกษาแบบของ ออร์ฟ เนื่องจากเขาเชื่อว่า เด็กจะกล้าแสดงออกถึงความคิดอ่านทางดนตรีของเขาด้วยการเล่นเครื่องดนตรีมากกว่า การร้องเพลง (อ้างถึง Lawrence and Lois, 1972 และ ธวัชชัย นาคคง, 2537)

โซลตาน โคดาบ (Zoltan Kodaly) ผู้วางระบบการสอนอีกแบบหนึ่งโคดาบ เน้นเรื่อง การสอนอ่านโน้ตและเขียนโน้ตโดยอาศัยการร้องเพลงเป็นสื่อ ดังนั้นสื่อการสอนที่สำคัญของ โคดาบ คือ บทเพลง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบคู่ 3 minor และ ใช้บันไดเสียงแบบ Pentatonic Scale (5 เสียง) ในด้านจังหวะเน้นการตบมือ และ บ้าเท้าตามจังหวะขึ้น (beat) ต่อมาเน้นจังหวะ คำร้อง และสัญลักษณ์ทางดนตรี (อ้างถึง Lawrence and Lois 1972)

Madeleine and Beatrice (1953) กล่าวว่า เด็ก ๆ จะพอใจกับการเรียนดนตรี ถ้าเด็กได้เล่นเกม มีกิจกรรม และมีสื่อการสอนต่าง ๆ Madeleine และ Beatrice ดังกล่าวถึง สื่อการสอนดนตรีไว้มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการสอนอ่านโน้ต เช่น การสร้างบรรยากาศของห้องเรียนด้วยการเขียนตัวโน้ตใหญ่ ๆ บนกระดานแข็งติดไว้ในห้องเรียน การทำกรอบเป็นรูป ด้วยกระดานแข็ง เพื่อใช้สำหรับการให้จังหวะในอัตรา 3/4 และ 4/4 การใช้ metronome เพื่อตั้งจังหวะ ในอัตราความเร็ว-ช้า ตามต้องการและให้เด็กแกว่งแขนหรือบ้าเท้าให้เข้าจังหวะ metronome การทำกระดาษโน้ตที่มีกัญแจซอล ฟา เป็นรอยบาง ๆ ไว้เพื่อให้เด็กฝึกเขียนกัญแจตามรอยนั้น การวาดภาพคีย์เปียโนพร้อมตั้งชื่อตัวโน้ต เสียงตัวโน้ต และ ตัวเลข ซึ่งจะช่วยให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคีย์เปียโนกับชื่อโน้ต เสียงโน้ต และ ตัวเลข การใช้บัตรคำเขียนรูปแบบจังหวะ หรือ ตัวโน้ต เพื่อฝึกทักษะการอ่าน ทำแผนภูมิบันไดเสียงของเพลงร้อง ฯลฯ

Bjornar and Eunice (1975) Marvin and Beatrice (1972) ก็ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อการสอนดนตรีต่าง ๆ ทั้งด้านการฟัง บทเพลงหลาย ๆ ประเภท เครื่องดนตรี และ เครื่องจังหวะ ซึ่งเป็นสื่อสำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีทักษะทางด้านดนตรีหลายด้าน เครื่องจังหวะที่ควรนำมาใช้ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง กลอง Rhythm-stick, sand-block, wood-block, triangle, tambourine, bells, maracas, castanets การเล่นเครื่องจังหวะต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กรู้จักและมีทักษะเกี่ยวกับ จังหวะขึ้น (beat) จังหวะหนัก-เบา (accent-unaccent) จังหวะช้า-เร็ว (tempo) ลักจังหวะ จังหวะเน้น ส่วนเครื่องดนตรีที่ทำทำนอง พวกเครื่องตี เช่น xylophone step bells, Diatonic

bells, song หรือ melody bed เครื่องที่เหล่านี้จะทำให้เด็กมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องดนตรีและระดับเสียงต่าง ๆ พวกเครื่องเป่า คือ ขลุ่ย และ เมโลดิก้า จะช่วยให้เด็กเข้าใจองค์ประกอบของดนตรีมากขึ้น ส่วนพวก เปียโน และ คีย์บอร์ด จะช่วยให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับคอร์ด และ การประสานเสียงต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า สื่อการสอนดนตรีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี สำหรับการสอนวิชาดนตรีระดับประถมศึกษาในประเทศไทย ผู้วิจัย พบว่า บางโรงเรียนมีสื่อการสอนดนตรี หลายประเภท บางโรงเรียนมีไม่มากนัก บางโรงเรียนมีสื่อแต่มีได้นำมาใช้ประกอบการสอน บางโรงเรียนไม่สามารถหาสื่อการสอนตามที่ต้องการได้ บางโรงเรียนผู้สอนไม่มีความสามารถในการใช้สื่อดนตรี ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับสภาพการใช้สื่อการสอนดนตรีที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาการใช้สื่อการสอนดนตรีของครู และ ความต้องการสื่อการสอนวิชาดนตรีของครูระดับประถมศึกษาขณะนี้ จากการสืบค้นจากฐานข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนวิชาดนตรี ย้อนหลังตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 - 2536 ผลปรากฏว่า ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการดำเนินการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูดนตรีระดับประถมศึกษามีความสนใจใคร่ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และ ความต้องการสื่อการสอนดนตรีของครูดนตรีระดับประถมศึกษา เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ปรับปรุง และ พัฒนาสื่อการสอนดนตรี เพื่อครูดนตรีจะสามารถนำสื่อการสอนดนตรีต่าง ๆ ไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนวิชาดนตรี อันจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และ สัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาอยู่หลายหน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร สถาบันราชภัฏ และ ทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีโรงเรียนในสังกัดจำนวนมาก (ยกเว้น สังกัดสถาบันราชภัฏ และ ทบวงมหาวิทยาลัย ที่จัดการเรียนการสอนแบบโรงเรียนสาธิตและมีโรงเรียนในสังกัดจำนวนน้อย) ในแต่ละโรงเรียนเปิดสอนวิชาดนตรี ซึ่งเป็นวิชา

หนึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอน

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะทำการศึกษา สภาพ ปัญหา และ ความต้องการสื่อการสอนวิชา
ดนตรีของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจาก กรุงเทพ-
มหานคร ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พุทธศักราช 2528 เป็น
ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 89 ข้อ 21 ได้กำหนดให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจ
หน้าที่ดำเนินการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 โดยให้มี
สำนักงานการศึกษา เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาภาคบังคับ ระดับชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ตั้งแต่วันที่ 31 ตุลาคม
2528 เป็นต้นมา (สำนักงานการศึกษา, 2535)

ผู้วิจัยเลือกที่จะทำการวิจัยครั้งนี้โดยเลือกประชากรจากสังกัดสำนักงานการศึกษา
กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหน่วยงานในการดำเนินการจัดการศึกษาภาคบังคับ ให้แก่นักเรียน
และ ให้บริการด้านการเรียนการสอนแก่นักเรียนเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมทั้ง 38 สำนักงาน
เขต ของกรุงเทพมหานคร โดยมีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 427 โรงเรียน การจัดการ
เรียนการสอนของกรุงเทพมหานคร เป็นแบบให้เปล่า ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาในระดับประถม
ศึกษาถือว่าเป็นพื้นฐานในการเรียนระดับสูงขึ้นไป นักเรียนจำเป็นต้องมีพื้นฐานที่ดี ดังนั้นการ
สอนของครูอาจารย์ในระดับนี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเทคนิค วิธีการสอน และ อุปกรณ์สื่อ
การสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสื่อการสอนดนตรีของครูประถมศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้สื่อการสอนดนตรีของครูประถมศึกษา สังกัดสำนัก
การศึกษากรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาความต้องการสื่อการสอนดนตรีของครูประถมศึกษา สังกัดสำนัก
การศึกษากรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพ ปัญหา และ ความต้องการสื่อการสอนวิชาดนตรี
ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 427 โรงเรียน โดยถือว่า
ครูดนตรี 1 คน เป็นตัวแทนของ 1 โรงเรียน

คำจำกัดความของการวิจัย

1. สื่อการสอนดนตรี หมายถึง อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ในการสอนวิชา
ดนตรี อาจเป็นวัสดุ, เครื่องมือ หรือ กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สอนสามารถนำ
มาใช้ประกอบการสอน โดยอุปกรณ์เหล่านั้นจะช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้
อย่างดีที่สุด
2. สภาพสื่อการสอน หมายถึง ลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เกี่ยวกับการใช้
สื่อการสอนวิชาดนตรีในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านปริมาณ คุณภาพ บุคลากร
สถานที่ งบประมาณ และ การผลิต
3. ปัญหาการใช้สื่อการสอน หมายถึง อุปสรรคและข้อขัดข้องของการใช้สื่อ
การสอนวิชาดนตรีในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านปริมาณ คุณภาพ บุคลากร
สถานที่ งบประมาณ และ การผลิต
4. ความต้องการสื่อการสอน หมายถึง อุปกรณ์หรือสื่อการสอนวิชาดนตรีที่ครู
ต้องนำมาใช้ในการเรียนการสอน ทั้งทางด้านปริมาณ คุณภาพ บุคลากร
สถานที่ งบประมาณ และ การผลิต

5. ครูประถมศึกษา หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่สอนวิชาดนตรี หรือ นาฏศิลป์ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
6. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่สอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ขึ้นอยู่กับสำนักงานเขต สำนักงานการศึกษา และ กรุงเทพมหานคร ตามลำดับ
7. ต้นสังกัด หมายถึง สำนักงานเขต และ/หรือ สำนักงานการศึกษา และ/หรือ กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบเกี่ยวกับสภาพการใช้สื่อการสอนดนตรีในปัจจุบัน ปัญหาการใช้สื่อการสอนดนตรี และ ความต้องการสื่อการสอนของครูที่สอนวิชาดนตรีในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. ได้แนวทางในการพัฒนาการใช้สื่อการสอนดนตรี และ การผลิตสื่อดนตรีให้ตรงกับสภาพการสอน
3. ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอนดนตรี ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการทำการวิจัยที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับสื่อการสอนวิชาดนตรีในโรงเรียน ระดับประถมศึกษา สังกัดอื่น ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร ต่อไป